

POSTANOWIENIE

Dnia 5 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Księżak (przewodniczący)

SSN Tomasz Demendecki

SSN Oktawian Nawrot (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi Z. Z.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku w sprawie o sygn.
III AUa 2418/21,

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 5 września 2023 r.:

- 1. stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku w sprawie o sygn. III AUa 2418/21 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. zaleca Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku wyznaczenie terminu posiedzenia w sprawie o sygn. III AUa 2418/21 w terminie trzech miesięcy od dnia zwrotu akt;**
- 3. przyznaje Z. Z. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Gdańsku sumę pieniężną w wysokości 2000 (dwa tysiące) zł;**
- 4. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Gdańsku na rzecz Z. Z. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania;**
- 5. oddala skargę w pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

Dnia 13 czerwca 2023 r. (data prezentaty Sądu Apelacyjnego w Gdańsku) Z. (dalej: „skarżący”), reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, za pośrednictwem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, wniósł do Sądu Najwyższego skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki w sprawie III AUa 2418/21, toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku. Skarżący wniósł o:

1. stwierdzenie, że w postępowaniu apelacyjnym toczącym się przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku w sprawie o sygn. III AUa 2418/21 nastąpiła przewlekłość postępowania;

2. wydanie Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku zalecenia pilnego rozpoznania apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 19 października 2021 r., sygn. VII U 1965/21, na posiedzeniu niejawnym bądź też w przypadku stwierdzenia konieczności przeprowadzenia rozprawy pilnego wyznaczenia jej terminu;

3. przyznanie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kwoty 10 000 zł;

4. zasądzenie od Skarbu Państwa na[.. rzecz skarżącego kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skargi wskazano, że organ rentowy – Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Wałbrzychu wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 19 października 2021 r., VII U 1965/21, w grudniu 2021 r. Żadna ze stron nie złożyła wniosku o przeprowadzenie rozprawy. W sprawie jedynymi podjętymi czynnościami z udziałem skarżącego były: doręczenie skarżącemu odpisu apelacji (31 grudnia 2021 r.) oraz odpisu pisma organu rentowego z 29 lipca 2022 r., dotyczącego informacji o zmianie pełnomocnika (30 sierpnia 2022 r.). Skarżący podkreślił, że od niemal 10 miesięcy w sprawie nie zostały podjęte czynności zmierzające do rozpoznania apelacji i prawomocnego zakończenia postępowania.

Skarżący jednocześnie podniósł, że przewlekłości postępowania nie uzasadniała zawilość prawna lub faktyczna sprawy lub stopień

jej skomplikowania, nie zachodziła również potrzeba dogłębnej analizy problemu prawnego, ani czynienia dodatkowych ustaleń faktycznych. W sprawie ponadto nie zachodziła konieczność uzupełniania braków formalnych przez którąkolwiek ze stron.

Uzasadniając żądanie przyznania sumy pieniężnej w kwocie 10 000 zł skarżący wskazał, że swoją postawą w żadnej mierze nie przyczynił się do wydłużenia czasu trwania postępowania. Skarżący podniósł, że prawomocne zakończenie postępowania ma dla niego niebagatelne znaczenie, gdyż pozbawiony jest on należnego mu świadczenia, które w aktualnej sytuacji majątkowej, stanowiłoby jego główne i najważniejsze źródło utrzymania. Powyższe wywołuje po stronie skarżącego uzasadnione negatywne emocje, takie jak poczucie krzywdy i lekceważenia.

W odpowiedzi na skargę, pismem z 21 lipca 2023 r. (data prezentaty Sądu Najwyższego), Prezes Sądu Apelacyjnego w Gdańsku zgłosił swój udział w sprawie oraz wniósł o oddalenie skargi.

Odnosząc się do treści skargi Prezes Sądu Apelacyjnego wskazał, że poglądy skarżącego są nieuzasadnione, gdyż czynności podejmowane przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmierzały do merytorycznego zakończenia sprawy, odstępy czasu pomiędzy kolejnymi czynnościami Sądu były rozsądne i uzasadnione nadzwyczajną sytuacją panującą w kraju od marca 2020 r. Prezes Sądu Apelacyjnego przedstawił sekwencję zdarzeń i wskazał, że sprawa o sygn. VII U 1965/21 wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z apelacją organu rentowego 21 grudnia 2021 r. Następnie – 22 grudnia 2021 r. wydano zarządzenie o doręczeniu odpisu apelacji odwołującemu się, którą przesłano 31 grudnia 2021 r. W dniu 1 lutego 2022 r. sędzia referent wydał zarządzenie o zakwalifikowaniu sprawy do rozpoznania według kolejności wpływu na posiedzeniu niejawnym. W dniu 1 sierpnia 2022 r. wpłynęło zgłoszenie pełnomocnika pozwanego do udziału w sprawie, a 28 sierpnia 2022 r. sędzia referent wydał zarządzenie o doręczeniu pisma wraz z pełnomocnictwem odwołującemu się. W dniu 31 października 2022 r. Przewodniczący Wydziału wydał zarządzenie o rozpoznaniu sprawy przez sędziego referenta do 29 grudnia 2023 r. oraz o wezwaniu wnioskodawcy do usunięcia braków wniosku

o uzasadnienie wyroku. W dniu 14 czerwca 2023 r. Przewodniczący Wydziału wydał zarządzenie o uzupełnieniu składu orzekającego i o zawiadomieniu stron o składzie. Mając natomiast na uwadze wskazane w skardze okoliczności związane z sytuacją [...] odwołującego się Przewodniczący Wydziału 14 czerwca 2023 r. zarządził przyspieszenie rozpoznania sprawy i skierował ją do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym 13 lipca 2023 r.

Ponadto Prezes Sądu Apelacyjnego wyjaśnił, że na dzień wpływu przedmiotowej sprawy, która nie miała statusu pilnej, sędzia referent miał w referacie 376 czynnych spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, w tym 110 spraw pilnych. Sprawy pilne są systematycznie rozpoznawane przez sędziego referenta wraz z pozostałymi sprawami, przy czym w poszczególnych miesiącach do rozpoznania kierowane są w większej liczbie sprawy pilne, według kolejności ich wpływu. W III Wydziale Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zasadą jest rozpoznawanie spraw zgodnie z kolejnością wpływu do referatów sędziów (§ 79 ust. 1 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych), a odstępstwa od tej zasady dotyczą spraw zakwalifikowanych jako pilne (§ 79 ust. 1 w zw. z § 2 ust. 5 pkt f ww. regulaminu). Prezes Sądu Apelacyjnego podniósł, że 14 marca 2020 r. w kraju ogłoszono zagrożenie epidemiologiczne, a następnie stan epidemii wirusa COVID-19. Dopiero 16 maja 2022 r. zniesiony został stan epidemii, a obowiązywać zaczął stan zagrożenia epidemicznego, zniesiony 1 lipca 2023 r. Powyższe nie pozostawało bez wpływu na funkcjonowanie sądów powszechnych. Stan ten nie jest sytuacją typową i tak też, jako okoliczność nadzwyczajna, winien być postrzegany. W kontekście powyższych rozważań Prezes Sądu Apelacyjnego stwierdził, że Sąd Apelacyjny w Gdańsku podejmował uzasadnione sytuacją czynności procesowe.

Jednocześnie Prezes Sądu Apelacyjnego zakwestionował wysokość żądanej przez skarżącego kwoty, jako nieadekwatnej do okresu postępowania oraz okoliczności sprawy, które uzasadniałyby co najwyżej kwotę minimalną wynikającą z ustawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 75 ze zm., dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość”) nie określa wprost granic temporalnych, w ramach których powinno dojść do rozpoznania sprawy, a tym samym nie wskazuje bezpośrednio czasu, po upływie którego następuje przewlekłość postępowania. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość ocenie w szczególności podlega terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie. Dokonując tej oceny należy:

1. uwzględnić łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi,
2. charakter sprawy,
3. stopień faktycznej i prawnej zawichości sprawy,
4. znaczenie rozstrzygnięcia dla skarżącego,
5. zachowanie się stron, w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

W judykaturze powszechny jest pogląd, że naruszeniem prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki jest wielomiesięczna bezczynność sądu polegająca na niewyznaczeniu rozprawy. Za okres uzasadniający stwierdzenie przewlekłości postępowania uznawana przy tym jest bezczynność sądu drugiej instancji polegająca na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, trwająca co najmniej 12 miesięcy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; 21 marca 2006 r., III SPP 13/06 oraz 18 maja 2016 r., III SPP 53/16), jakkolwiek w części orzeczeń wskazuje się, że także krótsza, np. ośmiomiesięczna

bezczynność sądu, naruszyć może prawo strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 27 marca 2019 r., I NSP 88/18).

Podkreślić ponadto należy, że prawo do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, stanowiąc element prawa do rzetelnego procesu, jest jednym z podstawowych praw człowieka określonym m.in. w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284 ze zm.; dalej: „EKPCZ”). Przyjęcie ustawy o skardze na przewlekłość, stanowiło zresztą efekt stosowania EKPCZ i wielokrotnego stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „Trybunał”) naruszenia przez Polskę prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie.

Zauważyć należy, że na dzień rozpatrywania skargi przez Sąd Najwyższy termin 12-miesięczny, licząc od dnia wpływu akt do Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, został przekroczony przeszło 8 miesięcy, zaś Sąd Apelacyjny, pomimo wskazanego w odpowiedzi na skargę przez Prezesa Sądu Apelacyjnego terminu rozpoznania sprawy 13 lipca 2023 r., nie rozpoznał jej, ani nie wyznaczył nowego terminu posiedzenia niejawnego. Jednocześnie w sprawie nie można przyjąć, że jej charakter, stopień faktycznej i prawnej zawichości, a także zachowanie się stron, w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania, miało wpływ na powyższe. Ponadto należy wziąć pod uwagę, że sprawy emerytalne oraz sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, zgodnie z orzecnictwem Trybunału, powinny być rozpoznane i rozstrzygnięte nie tylko starannie, lecz przede wszystkim szybko (zob. wyroki Trybunału w sprawach: *Szymański v. Polska* z 10 października 2006 r., skarga nr 6925/02; *Zawadzki v. Polska* z 20 grudnia 2001 r., skarga nr 34158/96; *Borgese v. Włochy* z 26 lutego 1992 r., skarga nr 12870/87). W związku z powyższym Sąd Najwyższy stwierdził przewlekłość postępowania.

Dla stwierdzenia przewlekłości postępowania irrelevantne pozostają argumenty Prezesa Sądu Apelacyjnego dotyczące sytuacji kadrowej Sądu w realiach polskiego wymiaru sprawiedliwości, obciążenia orzeczniczego sędziego sprawozdawcy, zasad rozpoznawania przydzielonych spraw do referatu,

czy też jakiegokolwiek inne okoliczności związane z organizacją systemu sądowego. Zgodnie z przywołanym już art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość, dokonując oceny, czy naruszone zostało prawo strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, obok upływu czasu, uwzględnia się indywidualne okoliczności sprawy. Tym samym nie ma tu miejsca na szerokie uwzględnienie kwestii organizacyjnych, niestanowiących *de iure* składnika konkretnego postępowania (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18). Kwestia właściwej organizacji sądownictwa, w tym zapewnienie optymalnej obsady kadrowej sądów, jest obowiązkiem państwa, na co wielokrotnie zwracał uwagę Trybunał i Sąd Najwyższy (zob. wyroki Trybunału: w sprawie *Sutter v. Szwajcaria* z 22 lutego 1984 r., skarga nr 8209/78; w sprawie *Wasilewski v. Polska* z 21 grudnia 2000 r., skarga nr 32734/96; postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 marca 2005 r., III SPP 34/04; 26 kwietnia 2019 r., I NSP 18/19).

Fakt, iż Prezes Sądu nie dysponuje instrumentami umożliwiającymi mu zapewnienie odpowiednich warunków dla sprawnego działania sądu czy też wydziału, naturalnie przekłada się na brak winy po jego stronie z tytułu zaistniałej przewlekłości postępowania. Powyższe nie zwalnia jednak państwa z odpowiedzialności z tego tytułu. Jak bowiem stwierdził Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 30 października 2006 r., S 3/06, „prawo do rozstrzygnięcia sprawy przez sąd bez nieuzasadnionej zwłoki stanowi istotny element konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Adresatem konstytucyjnego nakazu rozpatrzenia sprawy w rozsądnym czasie są przede wszystkim same sądy. Należy jednak uwzględnić całokształt sytuacji faktycznej i wskazać, że konieczną gwarancją materialną prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki są odpowiednie warunki organizacyjne umożliwiające sądom »terminową« realizację ich zadań. Dotyczy to w szczególności obsady kadrowej, zarówno jeśli chodzi o liczbę sędziów, jak i personel pomocniczy. Powinność zapewnienia odpowiednich warunków spoczywa w pierwszej kolejności na ustawodawcy oraz na organach władzy wykonawczej, szczególnie na Ministrze Sprawiedliwości”.

Również powołanie się przez Prezesa Sądu Apelacyjnego na sytuację związaną z epidemią wirusa COVID-19 pozostaje dla sprawy obojętne, bowiem strony nie wnosiły o jej rozpoznanie na rozprawie.

Skarga na przewlekłość postępowania i związana z nią możliwość przyznania skarżącemu, na jego żądanie, od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 2000-20 000 zł, w znacznej mierze służy wymuszeniu na państwie takiej organizacji wymiaru sprawiedliwości, która umożliwi rozpoznanie sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13). Obok swoistej sankcji dla państwa, za niewłaściwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, suma pieniężna, o której jest mowa w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość, pełni funkcję rekompensaty dla strony za doznaną szkodę niematerialną, będącą wynikiem przewlekłości. Nie jest to więc odszkodowanie za poniesione straty i utracone korzyści (art. 361 § 2 k.c.) lub zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę w rozumieniu art. 445 k.c. Ustawodawca wprowadza przy tym zasadę, iż strona, której skargę uwzględniono, może w odrębnym postępowaniu dochodzić naprawienia szkody ze stwierdzonej przewlekłości (art. 15 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość). Konsekwentnie sumę, o której jest mowa w ustawie o skardze na przewlekłość, uznać należy za wstępną (tymczasową) rekompensatę z tytułu doznanej szkody niematerialnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18).

W przedmiotowej sprawie skarżący wniósł o przyznanie od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 10 000 zł. Zgodnie z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość, wysokość sumy pieniężnej, o której mowa we wskazanym przepisie, wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, przy jednoczesnym uwzględnieniu jej wartości minimalnej na poziomie 2000 zł.

Biorąc pod uwagę powyższe, a także okoliczność, iż skarżący bardzo lakonicznie uzasadnił wartość żądanej kwoty, Sąd Najwyższy uznał, że adekwatna jest kwota 2000 zł. Przyznając ją, Sąd Najwyższy oddalił żądanie skargi w pozostałej części.

Z uwagi na stwierdzoną przewlekłość postępowania, a zarazem brak wyznaczenia nowego terminu posiedzenia, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o skardze na przewlekłość, zaleca Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku wyznaczenie terminu posiedzenia w sprawie III AUa 2418/21 w terminie trzech miesięcy od dnia zwrotu akt sprawy.

O kosztach postępowania skargowego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość oraz § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015, poz. 1800 ze zm.).

[D.Z.]

[ms]